

sufocă, îl înnebunește. Umbra învățatului din piesa lui Șvarț clocotește de pasiunile pămîntesti ale trufiei și setei de putere. Interpretul nu te poartă pe tărîmuri imaginare, el îți dezvăluie într-un chip nou realități vechi. Arma lui necruțătoare este adevărul. Dinică e rău. Cred că nu știe

ce înseamnă iertarea creștinească. Dacă va fi avînd dreptate Eugen Ionescu, că arta cu adevărat înnoitoare purcede de la diavolul, nu de la bunul Dumnezeu, atunci cu siguranță că Dinică îl are pe dracul în el.

Andrei Băleanu

● ANDREI CSIKY

Ca înfățișare, Csiky este o apariție romantică. Există melancolie și orgoliu bărbătesc în frumusețea chipului său armonios și în linia siluetei; forță și gingașie, neliniște și amărăciune se amestecă în expresia trăsăturilor sale fine, parcă miuate de încercări și dezamăgiri neștiute.

Asemenea însușiri constituie totdeauna un atu pentru actor. Ele capătă însă îndoită putere, atunci cînd cel care le posedă nu cedează ispitei propriului său farmec — nu caută doar să se arate, nu încearcă să facă din emoțiile unui rol sau ale altuia un fard pentru frumusețea sa, un prilej de a smulge admirația pentru sensibilitatea sa, nu pozează — pe scenă și în viață — în ființă aleasă, plăsmuită cu totul altfel decît ceilalți muritori. Andrei Csiky este un muncitor al scenei mișal, atent, sever față de sine însuși. Jocul său este concentrat, riguros condus. Originalitatea și valoarea interpretărilor lui sînt în precizia nuanței, mobilitatea spirituală, adîncimea afectivă reținută cu zgîrcenie.

Astfel, Anghel Dobrian jucat de el în *Ștafeta nevăzută* se înfățișează la început strălucitor, deschis, ferm — puțin prea strălucitor, puțin prea ferm! Ceva greu de numit, în jocul actorului, sugerează că atîta siguranță de sine poate deveni ușor nedreaptă, șoptește că o asemenea strălucire și încredere în propriile forțe nu se bazuie doar pe calități și reușite meritate, dar și pe hazarduri, întîmplări fericite, pe lipsa experiențelor amare. „Omul căruia totdeauna i-a mers totul din plin“ apare impulsiv și vulnerabil. Și abia după ce, astfel, i-a luat eroului său ceea ce putea să-l falsifice, idealizîndu-l ca desăvîrșit și infailibil, Csiky începe să demonstreze atent frumusețea morală a acestui om care poate greși mult, rămînînd și în greșeală generos, intransigent. Rolul este construit în întregime pe subtexte. Loviturile de teatru și accentele dramatice nu cad atîta

pe marile izbucniri de energie sau pe momentele care exaltă emoția în cuvînt, cît pe tăcerile în timpul cărora, ascultînd și privind, eroul înțelege că lucrurile nu sînt așa cum le-a crezut, pe scurtele zvicniri de conștiință care-i dezvăluie una cîte una erorile — ale sale și ale altora. De aici încolo, construcția personajului se simplifică, adunîndu-se în jurul unei singure stări de spirit — vinovăția, nevoia de a răscumpăra grabnic nedreptățile comise cu sau fără voie.

Am admirat de mai multe ori știința acestui actor de a juca dintr-o dată cîteva stări de spirit, cîteva „culori afective“ suprapuse ca într-un acord muzical și sugerînd, în același timp, dispoziția momentului, moravurile unui mediu precis caracterizat, tensiunile și relaxările. Csiky determină astfel exact poziția, punctul geografic în care se află conștiința eroilor săi pe harta evoluțiilor social-individuale. Un cadru care-l arată în *Pădurea spinzuraților* spune totul despre Varga din clipa aceea: că vine direct și din prima linie, că e pătruns de umezeala noroaielor, că a petrecut noaptea urmărind spectacolul morții, că se încăpățînează să îndeplinească pînă la ultima consecință ceea ce socotește el a fi datoria sa de ofițer. Multilateralitatea și adîncimea psihică a unor personaje astfel clădite creează senzația de neașteptat și de foarte viu, iar această senzație este sporită de spontaneitatea actorului, de adevărul imediat și intens al reacțiilor sale. (Lacrimile lui Varga, în final, fac unul din cele mai zguduitoare momente ale cinematografului noastre.)

Întîlnind un asemenea interpret, Jimmy Porter, celebrul furios din *Privește înapoi cu minie*, a căpătat o sensibilitate extremă și un acut sentiment al răzvrătirii. Rolul poate fi centrat pe un temperament exploziv, o vitalitate în neîntreruptă și os-

tentativă izbucnire, sau poate fi proiectat pe planul unui sarcasm intelectual îndrăcit, un fel de rînjit perpetuu al inteligenței nesatisfăcute. Protagonistul de la Satu-Mare a preferat să-i dea atributele unei mari capacități de suferință, pudic deghizată în ironie. Porter-Csiky este puritanul despre care vorbește la un moment dat Alison, tînărul a cărui nevoie vibrantă de adevăr, curățenie, sinceritate e mereu exasperată de falsurile convențiilor sociale și care devine crud pînă la sadism, fiindcă se simte tot timpul lovit în ceea ce crede și iubește. Sub toate acestea, mai adînc, se conturează sentimentul ratării, conștiința zilelor care trec zadarnic, a imposibilității de a găsi undeva, în afară, un punct de sprijin, o palmă de pămînt sigur pe care să poată începe ceva....

Un actor matur profesional, deși în plină tinerete, știind să coboare departe, în profunzimile vieții artistice a piesei și a eroului, subtil minuiitor al detaliului și

nuanței; un actor de interiorizare — putem spune fără să șovăim, de trăire — lapidar și cu atît mai bogat lăuntric cu cît se străduiește, evident, să ocolească facilitățile exterioare. Și o conștiință de om de teatru: Csiky este directorul unuia dintre colectivele mici eroice ale țării. Ce i s-ar putea dori, încă? Poate mai multă libertate fizică, mai multă vigoare, suplețe și degajare a mișcării. Jimmy Porter nu este singurul rol care cere un consum frenetic de gesturi și dezlănțuiri, neastîmpăr și hîrjoană care se preface în luptă. Și e puțin trist să vezi un asemenea actor gîfiind și mișcîndu-se anevoie, de îndată ce ritmul acțiunilor fizice începe să se accelereze. Dar acest păcat nu este numai al lui Csiky. Deocamdată, nu putem decît să așteptăm ca actorii să se hotărască să-și pregătească perseverent condiția fizică.

A. M. N.